

Щодо біографічного есе як методу зазначимо, що, як і будь-який дослідницький метод, він має свої переваги та недоліки. Серед недоліків застосування біографічного методу в аудиторії, безумовно, можна назвати етичну проблему використання отриманих даних (адже наші респонденти-студенти соціологічного факультету, відповідно, принцип анонімності деякою мірою порушується), певна раціоналізація біографічної розповіді інформанта (враховуючи наявність в них певного рівня професійної компетентності). Але не дивлячись на наявність недоліків, все ж таки переваг він має більше – це і доступність у застосуванні цього методу в якості практики не тільки з дослідницькою, але й з навчальною метою, це схожість інтерпретаційних схем інформанта і викладача-дослідника (враховуючи спільність академічного поля, в якому вони співпрацюють), а головне – це можливість перевірки та уточнення інформації, отриманої в рамках кількісних методик, а також висунення нових дослідницьких гіпотез як основи для подальших комплексних досліджень етнічності

Список використаних джерел

1. Конституирование этничности / Под ред. В. Воронова и И. Освальда. – СПб: Изд-во «Дмитрий Буланкин», 1998. – 303 с.
2. Скокова Л. Біографічні дослідження в соціології: традиції і сучасний досвід / Л. Скокова. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 204 с.
3. Арбеніна В.Л. Суб'єктивний досвід формування етнічності сучасної української молоді в біографічній ретроспективі / В.Л. Арбеніна // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Збірник наукових праць. – Харків, 2013. – С. 293-301.
4. Арбеніна В.Л. Етносоціологія: навчальний посібник. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. – С. 68-100.
5. Сикевич З.В. Соціологія і психологія національних відносин: учебное пособие. – СПб: Изд-во Михайлова, 1999. – 203 с.
6. Українське студентство у пошуках ідентичності: монографія / За ред. В.Л. Арбеніної, Л.Г. Сокурянської. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 520 с.

УДК 378.141

Чорній Віра Ярославівна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Львівський навчально-науковий інститут «Університет банківської справи»

CLIL: ІНТЕГРОВАНЕ ВИВЧЕННЯ ЗМІСТУ ТА МОВИ

У статті розглядається поняття «Інтегроване вивчення змісту та мови», яке є вже звичним явищем у країнах Європейського Союзу і використовується для характеристики навчального процесу, коли навчальні предмети вивчаються іноземною мовою. Наголошено на тому, що на сьогоднішній день із усіма наявними засобами, доступними у Вищій школі, немає підстав ігнорувати можливість спростити процес інтеграції предметної та мовної освіти.

Ключові слова: зміст навчання, комплексне вивчення мови, інтегрований підхід, мовна компетенція, вища освіта.

Термін CLIL (Вивчення мови через інтегроване навчання) позначає будь-яке викладання / вивчення немовного предмету за допомогою іноземної мови. Іншими словами, ми можемо констатувати, що це (Система) спосіб вивчення мов разом із викладанням іншого предмету. Така ситуація заохочує студентів до використання іноземної мови з професійною метою як справжній засіб спілкування. Крім того, вивчення мови через інтегроване навчання може мотивувати студентів у їх впевненості підтримувати навчальний процес за межами аудиторії.

Підходи та Концепції до викладання мов в Україні, що використовуються у навчальних програмах, підкреслюють важливу роль професійної іноземної мови для вивчення фахових предметів. Така ситуація вже стала невід'ємною частиною системи відліку для викладання іноземних мов у Європейській освіті. Внаслідок цього особливу увагу буде приділено досвіду країн із двомовною освітою (L2) та CLIL, де існує друга (або третя) система комунікації за допомогою мови, відмінної від мови “материнської” для вивчення дисциплін, мислення та навчання в цілому. Важливість CLIL лежить в тому, що вона (Система) базується на

інтегрованому, підтримуючому підході, який підкреслює пізнавальну роль мови, зокрема, розуміння дискурсу та вироблення концепцій під час обговорення, контексту та сенсу у всіх навчально-демонстраційних заходах.

CLIL розширює діапазон цілей для вивчення мови за межами такого розвитку, який Cummins (1978, 1979) [4, 5] називається Основними навичками міжособистісного спілкування (BICS), як це часто називають плинність (зрозумілість) мовленнєвого висловлювання на рівні незалежного користувача (Language Fluency).

LF – виступає на шляху до розвитку пізнавальної академічної мови як інструмент успіху безперервної освіти. Ця академічна мовленнєва компетенція відіграє важливу роль у розширенні основи, яка була закладена шляхом удосконалення вивчення рідної мови, вивчення іншої та отримання фахової освіти (або оволодіння другою мовою, а також викладання для іммігрантів та іноземців), надання можливості студентам брати участь у різних дискурс-спільнотах та їх об'єднаннях, професійних чи соціальних. Досвід свідчить, що інтеграція мовленнєвого розвитку та контент-медіації – це принципово нова, якісна освіта. Загалом, це все доводить той факт, що зацікавлення до системи CLIL необхідно підсилувати.

Багатомовність є обов'язковою для всіх нових політик. Однак, ситуації у всіх європейських країнах є неоднорідні. У той час, як у деяких країнах частка людей хто може проводити розмову на іншій мові, ніж рідна мова, становить майже 100% (Люксембург чи Голландія), в інших вони навряд чи досягають 30% (Угорщина). (Комісія Європейської спільноти, 2005: 3-4) [2; с. 3-4]. Англійська мова – це мова найпоширеніша в Європі (47% європейських громадян може спілкуватися на ній), це є однією з причин, чому вона прийнята як “lingua franca” у багатьох ситуаціях, включаючи освіту. Хоча Європейський Союз намагається втілювати чудове прагнення – запобігти надмірному використанню цієї мови, що може означати “непередбачені наслідки для життєздатності інших мов”. (Комісія Європейських Співтовариств, 2005: 6) [6]. Реальність демонструє, що сьогодні це найбільш реальна мова для використання в інтегрованому змісті та мові викладання (CLIL) у більшості європейських країн. Із вище наведених причин впливає, що англійська це мова більшості міжнародних журналів використовується майже у всіх дисциплінах, а також на міжнародних конференціях, в яких беруть участь викладачі ВОЗ (Вищих Освітніх Закладів). Хоча, на Європейській Комісії, що засідала в Барселоні у березні 2002 року, було запропоновано, принаймні, дві європейські мови, окрім офіційних мов кожної країни. (Європейська Рада, 2002) [2]. Отже, дійсність ще далека до ідеальної ситуації, коли у вищій освіті можна буде застосувати систему (CLIL) у декількох європейських мовах.

Деякі північноєвропейські країни вже провели досвід впровадження (CLIL). (Lehikoinen, 2004; Prokisch, 2004) [9]. Однак, решта європейських країн все ще перебувають на етапі становлення інтеграції іноземної мови та змісту предметів у викладання та навчанні. (Argondizzo, 2006; Dafouz & Sancho 2006) [1].

Вивчити досвід інших університетів – може стати гарною точкою відліку, щоб започаткувати, впровадити нові програми (CLIL) в багатьох установах. Найкращий спосіб вивчити мову – це працювати, а не лише вивчати її або виконувати вправи в цілому, а також ті, що доведені до автоматизму.

Використання вищезгаданої системи описує розвиваючий підхід до викладання та навчання, де викладаються та вивчаються предмети за допомогою не рідної мови. Досвід вивчення предметів через середовище не рідної мови є більш складним і інтенсивним, оскільки існує більший вплив на мову та навчальні курси. Знання та навички, які студенти отримують в різних галузях знань та напрямках підготовки відповідають до тих, що викладені у Навчальних планах та Робочих програмах, де вивчаються дисципліни фахового спрямування двома, навіть трьома мовами. Отже, це у передбачає використання ефективної педагогічної практики у різних навчальних контекстах. Навчальні дисципліни у Львівському навчально-науковому інституті Університету банківської справи окрім загальною іноземною мовою, викладаються ще й фаховою (професійною) мовою. До таких дисциплін відносять:

Економетрія, Історія економічних вчень, Інформаційні системи, Фінансова грамотність, Облік та аудит, Фінансова безпека, Вища математика, Статистика, Економічна теорія, Маркетинг, Менеджмент, Мова ділового спілкування, Філософія, Політологія, Риторика, Соціальні науки та інші.

Існує багато різних типів програм CLIL від повного занурення до часткового. Зокрема, наведемо приклад шкіл, де 50% дисциплін навчального плану, вивчають іноземною мовою. Тобто використовуються так звані “мовні душі” і регулярно, через 20-30 хвилин виклад дисциплін на рідній мові. У середніх школах предмети, як правило, викладаються державними мовами, що становить труднощі для не носіїв мови або мов меншин. У Основному контексті, згідно із системою CLIL, викладання предметів зазвичай ведеться рідною мовою, які не є основними предметами або іноземною (англійською) мовою, якщо вони основні. У деяких країнах працюють асистентів класу з мови, які підтримують учнів. Існують також ситуації, де носії мови викладають англійську мову для невластивих учнів (часто з групи мов меншин), щоб вони могли інтегруватися в основні класи. Наприклад, програми є EAL (англійська, як додаткова мова) у Великобританії та CBI (Content Based Інструкція) в США.

Є багато причин, що дозволяють використовувати CLIL під час викладання професійної іноземної мови у закладах вищої освіти. Ось тут головними чинниками можна виокремити наступні:

1. Експозиція. Під час навчання студенти зіштовхуються із великою кількістю мов зміст, який повинен бути зрозумілим і пов'язаним з їхнім попереднім навчанням.

2. Контекстне навчання. Введення мови та завдання є корисними та актуальними для контексту дискурсу. Вони навчаються вести переговори про зміст через мову в природному дискурсі.

3. Попередні знання та досвід. Студенти бажають скористатися своїми попередніми знання та досвідом для вивчення додаткової мови.

4. Мотивація. Посилюється внутрішня мотивація через актуальність завдань і теми, що співвідносяться до потреб та інтересів студентів.

5. Різноманітність навчально-методичних підходів. CLIL підтримує навчальні центри такі як, кооперативне навчання, вивчення досвіду та навчання на основі проекту (Coyle, D. & H. Baetens, H. Beardsmore (eds.). (2007). [3]

Немає єдиної формули для CLIL, варіації та комбінації можливі та створені відповідно до змісту навчального контексту. Існують три основні моделі, що використовуються:

1. Тематична інструкція – Фокус на мову – Викладач іноземної мови
2. Захищена інструкція – Зосередження на змісті – Тема викладача
3. Додаткова інструкція – Зосередження уваги на змісті та мові – Співпраця між двома викладачами (навчальна команда). (Fortanet-Gomez, I. & C. Raisanen, 2008) [8].

Основною метою цих модулів CLIL є розвиток навичок мислення через відкриття та вивчення змісту навчального матеріалу з використанням англійської мови. Це ефективний спосіб досягти підготовки до академічного та професійного життя. Студенти будуть просити висловити думку в L2, читати і писати для навчальних цілей та займатися академічним дискурсом.

Теми повинні бути обрані та організовані з урахуванням специфіки типового Навчального плану тієї сфери, в якій ЗВО надає освітні послуги. Необхідно подати типологію текстового матеріалу та словникового запасу, який характерний для конкретних дисциплін. Крім того, загальний академічний словник, який може бути використаний для різних предметів і має вирішальне значення для дискурсу в межах предметів. Необхідна наявність достатньої кількості практичних занять для закріплення знань. Кожна ланка розвивається таким чином:

- активізація знань попереднього змісту шляхом мозкового штурму, виявлення питань, ідеї та гіпотези через наочні посібники, а потім надання переліку словникового запасу для підтримки нового змісту навчання;

- подання контенту за допомогою різних типів тексту (читання текстових уривків, графіків, діаграм, карти пам'яті, блок-схеми, тощо). Основні навички читання практикуються за допомогою таких завдань, як сканування інформації (загальне розуміння текстового матеріалу), виконання вправ, пояснення, передача інформації, завершення проходження, маркування, читання та обговорення;

- робота над змістом за допомогою градаційних завдань, що розвивають різні пізнавальні навички (обробка інформації, тлумачення, відрахування та представлення причин, постановка питань, оцінка інформації);

- виконання завдань із використанням креативного мислення або навичок висловлювання оціночного судження, в основному завдяки завданням підтримки мовлення та письма на задану тему (викладання презентацій, написання есе або написання з підказками). (Marsh, D. & D. Wolff, D. (eds.) (2007) [10].

Інтеграція контенту(змісту) та мови є складним завданням у будь-якій формі викладання. Головне завдання, яке виникає перед викладачем у вищій школі – майстерно поєднувати як цілі навчання, так і цілі вивчення мови. Для студентів це виклик тому, що вони повинні впоратися не тільки з їх незнайомим змістом, який слід вивчати, а також із новими мовленнєвими одиницями. Остання буде включати в себе мову, поєднану із змістом, як навчальну мову, поєднану із загальною дидактикою, так і з конкретною дидактикою Темі змісту. (Dalton-Puffer, Ch. (2007) [7]. Наприклад, викладання дисципліни Облік та аудит на професійній іноземній мові у Львівському навчально-науковому інституті не буде таким самим, як, наприклад, викладання Риторики. Загалом, викладач як першої, так і другої дисципліни може звернутися за допомогою до фахівців-мовників. Слід відмітити, що необхідна наявність однієї із основних вимог – самоусвідомлення своєї ролі та тієї інформації, яку викладач прагне донести до студента. Такого типу проблеми, як правило, живуть на рівні індивідуального викладача, який прагне стимулювати себе до вивчення нового та знає як засобами іноземної мови передати отримані знання для досягнення подвійних цілей. Це звичне середовище, в якому як зміст так і інтегроване викладання мови чи CLIL реалізуються.

Поняття мови (мов), що використовується в Навчальному плані, підкреслює унікальність професійної іноземної мови в Україні для вивчення фахових предметів. Такий стан справ слід враховувати при плануванні погодинного навантаження на оволодіння мовами в рамках як середньої освіти, так і вищої, не тільки в Україні, а також в Європі. Внаслідок цього, особливу увагу буде приділено досвіду з двомовною освітою та CLIL, де існує друга (або третя) система комунікації, запропонована студентам, яка відрізняється від рідної для викладання фахової дисципліни, мислення та навчання відповідно. Важливість CLIL полягає у тому, в що вона базується на інтеграційному, підтримуючому підході, який підкреслює пізнавальну роль мовленнєвої діяльності на всіх розумово-пізнавальних заходах, таких як розуміння дискурсу та висловлення власної думки при обговоренні концепцій, контексту та сенсу. Система CLIL розширює діапазон цілей для вивчення мови далі за межі загального вивчення, або такого розвитку, який Cummins (1978, 1979) [4-5] називає Основними навичками міжособистісного спілкування (BICS). Сфера вільного володіння мовою або володіння мовою як незалежний користувач (LF) – шлях до розвитку пізнавальної академічної мови, та інструмент для успішного оволодіння фаховими знаннями протягом усього життя. Ця академічна мовленнєва компетенція відіграє важливу роль у розширенні основи, яка була закладена шляхом удосконалення вивчення рідної мови, вивчення іншої та отримання фахової освіти (або оволодіння другою мовою, а також викладання для іммігрантів та іноземців), надання можливості студентам брати участь у різних дискурс-спільнотах та їх об'єднаннях, професійних чи соціальних. Досвід свідчить, що інтеграція

мовленнєвого розвитку та контент-медіації – це принципово нова, якісна освіта. Загалом, це все доводить той факт, що зацікавлення до системи CLIL необхідно підсилювати зростати.

На сьогоднішній день із усіма наявними засобами, доступними у Вищій школі, немає підстав ігнорувати можливість спростити процес інтеграції предметної та мовної освіти. За тривалий час існування CLIL було створено широкий спектр режимів, які підходять для будь-якого навчального процесу, потреб та обставин. В рамках занурення освіта CLIL виділяється як одна із найефективніших методологій і, тому, заслуговує на увагу тих, хто бажає підняти на вищий щабель як середню, так і вищу освіту.

Освітні міністерства будь-якої європейської країни можуть вивчити наявний досвід і застосувати CLIL як частину освітнього процесу із урахуванням певних особливостей їх освітніх потреб.

Список використаних джерел:

1. Argondizzo, C. (2006). ICLHE: Are those who might prepared? A quantitative/qualitative survey of case studies in the university context. Paper presented at the ICLHE 2006 Conference, Maastricht, June.
2. Commission of the European Communities (2005). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A New Framework Strategy for Multilingualism. Retrieved 24 May 2006 from <http://europa.eu.int/languages/servlets/Doc?id=913>
3. Coyle, D. & Baetens, H. Beardmore (eds.). (2007). Research on Content and Language Integrated Learning (CLIL). *The International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 10.5.
4. Cummins, J. (1978). The cognitive development of children in immersion programs. *Canadian Modern Language Review*, 34, pp. 833-855.
5. Cummins, J. (1979). Linguistic interdependence and the educational development of bilingual children. *Review of Educational Research*, 49, pp. 222-251.
6. Dafouz, E., & Sancho, C. (2006). Towards the implementation of content and language integrated learning in Spanish universities: two sample cases. Paper presented at the ICLHE 2006 Conference, Maastricht, June.
7. Dalton-Puffer, Ch. (2007). *Discourse in CLIL classrooms*. Amsterdam. John Benjamins.
8. Fortanet-Gomez, I. & Raisanen, C. (eds.). (2008). *ESP in European Higher Education: Integrating language and content*. Amsterdam. John Benjamins.
9. Lehtikoinen, A. (2004). Foreign-language medium education as national strategy. In Wilkinson, R. (ed.). *Integrating Content and Language. Meeting the Challenge of Multilingual Higher Education*. Maastricht: Universitaire Pers Maastricht, pp. 41-48.
10. Marsh, D. & Wolff, D. (eds.) (2007). *Diverse contexts converging goals: CLIL in Europe*. Frankfurt a.M.: Peter Lang.
11. Prokisch, R. (2004). Teaching international tax law in a foreign language. In: Wilkinson, R. (ed.). *Integrating Content and Language. Meeting the Challenge of Multilingual Higher Education*. Maastricht: Universitaire Pers Maastricht, pp. 345-353.